

Przedstawiciele filozofii postmodernistycznej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Richard Rorty, *Filozofia a zwierciadło natury*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999.
- Źródło: Richard Rorty, *Przygodność, ironia, solidarność*, tłum. W.J. Popowski.

Przedstawiciele filozofii postmodernistycznej

Portret Elizabeth Taylor autorstwa Andy'ego Warhola

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Witaj w erze ponowoczesności! Epoka postmodernistyczna to podanie w wątpliwość wszystkich wielkich systemów wartości. Jean-François Lyotard ogłosił zmierzch wielkich narracji oświeceniowych, Michel Foucault – koniec człowieka, Roland Barthes – śmierć autora. Filozofia zredukowała swoje ambicje do bycia „głosem w dyskusji”. Postmoderniści uznali, że wszystkie wielkie idee tworzone są w wyniku społecznego konstrukcjonizmu, co oznacza, że ludzie postrzegają rzeczywistość przez pryzmat kultury i doświadczeń, przypisując im określone znaczenia zależnie od kontekstu. Wszystkie nasze wartości są więc jednocześnie względne i determinujące.

Twoje cele

- Przedstawisz filozofów postmodernizmu.
- Poznasz punkt wyjścia filozofii postmodernistycznej.
- Opisziesz podstawowe założenia postmodernizmu
- Przeanalizujesz postmodernistyczne ujęcie roli filozofii.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Jeżeli chcesz się dowiedzieć więcej na temat filozofii postmodernizmu, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Postmodernizm](#)
- [Postmodernizm w architekturze i sztuce](#)

Filozofia

Filozoficzny [modernizm](#), do którego odnosi się [postmodernizm](#), zaczął się od „rewolucji kopernikańskiej” Immanuela Kanta, który uznał, że nie możemy poznać rzeczy samych w sobie, a przedmioty poznania są zależne od naszych zdolności postrzegania. Kant uważał, że idee – takie jak Bóg, wolność, nieśmiertelność, świat, początek i ostateczny koniec – pełnią jedynie funkcję regulacyjną dla ludzkiej wiedzy, ponieważ nie są przedmiotami doświadczenia. Idee modernistyczne odnajdujemy również u Georga Wilhelma Friedricha Hegla, który zwrócił uwagę na historyczny i dynamiczny charakter ludzkiej samowiedzy. Hegel dowodził również, że bezpośredniość relacji podmiot–przedmiot jest iluzoryczna.

Koniec XIX w. to wiek nowoczesności i wykształcenia się rzeczywistości, w której nauka i technika, komunikacja masowa i transport zmieniają ludzkie postrzeganie. Modernizm wniósł do filozofii to, co postmoderniści nazwali **derealizacją**. Derealizacja sprawia, że podmiot i przedmioty doświadczenia, w tym poczucie tożsamości, stałości i substancji, tracą swoją pewność i ostrość. Prekursorzy przedstawiający proces derealizacji to Søren Kierkegaard, Karol Marks i Fryderyk Nietzsche. Kierkegaard opisywał społeczeństwo jako sieć relacji, w której jednostki zaczynają być postrzegane jako „publiczne”. W tym sensie społeczeństwo stało się urzeczywistnieniem myśli abstrakcyjnej, utrzymywanej razem przez sztuczne i wszechobecne media, przemawiające za wszystkich i za nikogo. Marks analizował sposób postrzegania towarów, pokazując, jak przedmioty tracą wartość użytkową, która zmienia się w wartość wymienną niezależną od formy ich cielesnego bytu. Nawet jednostki doświadczają derealizacji, ponieważ towary są produktami ich pracy. Aspekty derealizacji znajdujemy również u Nietzschego, który mówi o byciu jako „ostatnim tchnieniu parującej rzeczywistości” i zwraca uwagę na zanikanie różnicy między światem „rzeczywistym” i „pozornym”.

Wpływ na kształtowanie się postmodernizmu miała krytyka koncepcji prawdy oraz konstrukcyjny, dynamiczny charakter podmiotowości ludzkiej Nietzschego. Na rozwój tendencji postmodernistycznych oddziaływały także tradycja hermeneutyczna, która krytykowała bezstronne rozumienia, zastępując je kategorią interpretacji i dialogu, oraz

amerykański **pragmatyzm**, który rezygnował z klasycznego modelu prawdy na rzecz modelu funkcjonalnego. Postmodernizm zwraca uwagę na utratę narracyjnej spójności i stabilnego postrzegania bytu. Rozpad narracji pozwala jednak postmodernistom stworzyć jednoczące kryterium performatywności systemu wytwarzania wiedzy, którego najważniejszym czynnikiem jest informacja. Performatywność oznacza tu maksymalizację przepływu informacji i minimalizację niefunkcjonalnych funkcji systemu, czyli to, co nie może być przekazane jako informacja, musi zostać wyeliminowane. Postmodernistyczna filozofia domaga się ciągłego poszukiwania czegoś „nowego” w postaci nowych gier językowych, nowych twierdzeń naukowych, nowych eksperymentów i nowej narracji. Charakterystyczny dla modernizmu paradygmat postępu, rozumiany jako nowe ruchy w ramach ustalonych reguł, ustąpił miejsca postmodernistycznemu paradygmatowi wymyślania nowych reguł i zmiany gry.

Za najbardziej charakterystycznych przedstawicieli filozoficznego postmodernizmu uważani są m.in.: Jean Baudrillard, Jacques Derrida, Michel Foucault, Jean-François Lyotard, Richard Rorty, Zygmunt Bauman (ur. 1925).

Analiza tekstu źródłowego

- Od jakiego założenia rozpoczyna się tekst Richarda Rorty'ego?
- Co opisuje poniższy tekst?
- Jaka jest główna teza podanego fragmentu tekstu?
- W jaki sposób tekst łączy się z problematyką filozofii postmodernistycznej?

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DihCJxH8>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie dźwiękowe Richard Rorty, Filozofia a zwierciadło natury.

((Richard Rorty

Filozofia a zwierciadło natury

„Filozofia jako głos w rozmowie”

Jeśli mówię, że możemy dalej toczyć tę samą rozmowę, którą zapoczątkował Platon, nie poruszając wcale kwestii, jakie on chciał rozważać, to zaznaczam w ten sposób, iż nie podchodzę już do filozofii jako do określonej dyscypliny, fachu, pola profesjonalnych

badań, ale traktuję ją jak głos w rozmowie. Do owej zapoczątkowanej przez Platona rozmowy dołączyło się więcej głosów, niż mógłby on sobie przedstawić w najśmielszych marzeniach, tak że obejmuje ona i takie kwestie, o których Platon nie miał pojęcia. [...]

Konwersacyjne cele, jakie stawia sobie filozofia jako dyscyplina czy genialni filozofowie z osobna, podlegały i podlegają nadal nieprzewidywalnym zmianom zależnym od całego wachlarza przypadkowych czynników, od tego, co się dzieje w fizyce począwszy, na wydarzeniach politycznych skończywszy. Granice międzydyscyplinarne będą się rozmywać i przesuwają, a droga, na której – od czasu gdy Galileuszowi udało się stworzyć „czysto naukową problematykę” – powstają nowe dyscypliny, pozostanie nadal otwarta. Pojęcia „znaczenia filozoficznego” i „problematyki czysto filozoficznej” w dzisiejszym rozumieniu ukształtowały się dopiero w epoce Kanta, powszechne zaś dziś pokantowskie przeświadczenie, że epistemologia bądź jakaś jej spadkobierczyni jest jądrem filozofii (i że np. filozofia moralności, estetyka i filozofia społeczna są pochodne), świadczy o tym tylko, jak przemożny wpływ na świadomość profesjonalnych filozofów wywiera to, że zawodowo zajmują się *Zwierciadłem natury*. [...] Jeśli więc warunkiem neokantowskiej idei filozofii profesjonalnej jest ujęcie „umysłu” czy „języka” jako zwierciadła natury, to wydawać się może, że *behawioryzm epistemologiczny*, który pociąga jednak odrzucenie metaforyki zwierciadła, pociąga też twierdzenie, że profesja taka nie może czy nie powinna istnieć. Byłby to jednak pochopny wniosek. Profesja nie musi umrzeć wraz ze śmiercią paradygmatu, który ją zrodził. Już sama potrzeba nauczycieli obeznanych z dziełami wielkich filozofów przeszłości upewnia, że wydziały filozofii przetrwają przynajmniej tak długo, jak uniwersytety. Rzeczywistym skutkiem powszechnej utraty wiary w metaforykę zwierciadła byłoby jedynie „zamknięcie” wyrosłej z niej problematyki w granicach pewnej historycznej epoki. [...] Jakkolwiek jednak rzecz się potoczy, nie ma żadnego niebezpieczeństwa „końca” filozofii. [...] Być może filozofia

stanie się czysto budująca, tak że filozofem czynić będzie pewien krąg lektur i dyskusji, a nie zagadnienia, jakie pragnie się rozstrzygać. A może powstanie nowa odmiana filozofii systematycznej, która mimo, że nie będzie miała nic wspólnego z epistemologią, stworzy jednak warunki do normalnych badań filozoficznych? Są to jałowe spekulacje i nic z moich rozważań nie przemawia za żadną z tych możliwości. Upierałbym się przy tym tylko, że filozof powinien przede wszystkim poczuwać się do odpowiedzialności za trwanie konwersacji Zachodu, a nie za obronę wszelkimi siłami pozycji, jaką ma w niej tradycyjna problematyka filozofii nowożytnej.

Źródło: Richard Rorty, *Filozofia a zwierciadło natury*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999.

Słownik

modernizm

(łac. *modernus* – nowoczesny, współczesny) zespół nowatorskich tendencji i postaw kierunków artystycznych i filozoficzno-ideologicznych przełomu XIX i XX w.; przeciwstawiał się pozytywistycznemu scjentyzmowi; był wyrazem kryzysu kultury, wiązał się z zachwianiem wiary w trwałość ustalonych hierarchii wartości i w postęp cywilizacyjny ludzkości

postmodernizm, ponowoczesność

(łac. *post* – po + fr. *moderne* – nowoczesność) nurt w sztuce, literaturze i filozofii końca XX w., stanowiący krytykę nowoczesnej cywilizacji opartej na idei racjonalnego i jednolitego porządku istniejącego w świecie

pragmatyzm

(gr. *pragmatos* – działanie, czynność) kierunek filozoficzny, wywodzący się z angielskiego empiryzmu; koncentruje się zwłaszcza na teorii prawdy, teorii znaczenia oraz zagadnieniach metodologicznych; postuluje praktyczny sposób myślenia i działania (działanie, zwłaszcza praktyczne, jako podstawowa kategoria filozoficzna) oraz metody krytycznego rozsądku i nauk doświadczalnych; doświadczenie pojmuje jako proces przystosowawczego współoddziaływania organizmu i rzeczywistości; za kryterium prawdy uznaje użyteczność, uzależniając prawdziwość twierdzeń od ich praktycznych skutków

Film edukacyjny

Polecenie 1

Odpowiedz na pytanie, jaki wpływ na kształtowanie się filozofii postmodernistycznej wywarły przemiany cywilizacyjne drugiej połowy XX w.?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DneP214UJ>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o cechach konstytutywnych filozofii postmodernistycznej.

Polecenie 2

Opisz, jaka zmiana w myśleniu o społeczeństwie nastąpiła w okresie postmodernizmu?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

W wyniku czego, według prof. Dybła, powstał postmodernizm? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ Jako odpowiedź na zbyt szybki postęp technologiczny.

☐ Jako skutek kryzysu oświeceniowego rozumu.

☐ Jako wynik iluzji istnienia epok historycznych.

Ćwiczenie 2

Którą z myśli Kanta uważa się za początek modernistycznej filozofii? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ Dzięki zmysłom poznajemy czas i przestrzeń.

☐ Przedmioty poznania są zależne od naszych zdolności postrzegania.

☐ Wszyscy nosimy w sobie prawo moralne.

Ćwiczenie 3

Jaki wpływ na filozofię postmodernistyczną miały pragmatyzm i hermeneutyka? Połącz elementy.

hermeneutyka

zastąpienie klasycznego modelu
prawdy modelem funkcjonalnym

krytyka bezstronnego
rozumienia, wprowadzenie
interpretacji i dialogu

pragmatyzm

Ćwiczenie 4

Co oznacza w postmodernizmie termin „derealizacja”? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐ Zaburzenie psychiczne zmieniające odczuwanie otaczającego świata.

☐ Przekonanie, że postrzegany świat, człowiek oraz jego świadomość i poczucie tożsamości są jedynie iluzją.

☐ Pozbycie się emocji, nawet w stosunku do tego, co powinno być w życiu najważniejsze.

☐ Zanikanie różnicy między światem „rzeczywistym” i „pozornym”.

☐ Poczucie, że podmiot i przedmioty doświadczenia stałości i substancji są urzeczywistnieniem myśli abstrakcyjnej.

Ćwiczenie 5

Dopasuj nazwiska filozofów do zagadnień, którymi się zajmowali.

Jean-François Lyotard

badania nad niezrozumiałością
rzeczywistości ludzkiej oraz uznanie
niemocy rozumu wobec zła
w strukturach symbolicznych
i systemach władzy

Jean Baudrillard

analiza upadku
reprezentacjonistycznego modelu
wiedzy

Richard Rorty

twierdzenie o wyczerpaniu się wielkich
narracji, upadku projektu
oświeceniowego i brak
wiary w racjonalny postęp

Ćwiczenie 6

Uzupełnij tekst tak, aby przedstawiał znaczenie performatywności w postmodernizmie.

Performatywność to postmodernistyczne kryterium przedstawiające sposób powstawania . Powstało ono w wyniku przekonania o i przedstawiało jako najważniejszy czynnik odpowiedzialny za przekazywanie wiedzy. Performatywność przez sztywne ramy naukowego dyskursu. Jej cechami są nieprzejrzystość i , które pełnią funkcję komunikacyjną i są warunkiem kreatywności. Performatywność pozwala wynajdować konstruować nowe .

opisy rzeczywistości

sposoby funkcjonowania w społeczeństwie

końcu człowieka

jednoznaczność

nową technologię

wieloznaczność

jest ograniczana

nauki

informację

rozpadzie spójnej narracji

systemów wiedzy

nie jest ograniczana

Ćwiczenie 7

Odpowiedz na pytanie, na czym polega krytyka filozofii jako zwierciadła natury według Richarda Rorty'ego?

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej, w którym rozważysz, jaka jest rola filozofii w postmodernizmie.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Przedstawiciele filozofii postmodernistycznej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

6. Immanuel Kant. Uczeń:

1) objaśnia, na czym polega „przewrót kopernikański” w filozofii i transcendentalność jego epistemologii;

9. Friedrich Nietzsche. Uczeń:

1) przedstawia motywy nietzscheańskiej krytyki moralności tradycyjnej i chrześcijaństwa;

III. Wybrane problemy filozofii.

4. Wybrane spory epistemologiczne. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

2) o rolę rozumu w poznaniu (racjonalizm – irracjonalizm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia filozofów postmodernizmu;
- wskazuje punkt wyjścia filozofii postmodernistycznej;
- opisuje podstawowe założenia postmodernizmu;
- analizuje postmodernistyczne ujęcie roli filozofii.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- film;
- esej filozoficzny;
- praca z tekstem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Przedstawiciele filozofii postmodernistycznej” ze wskazaniem na znajdujący się w nim tekst źródłowy. Uczniowie powinni tekst przeczytać i przygotować się do jego omówienia według podanych pytań.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie. Na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla temat lekcji, następnie omawia cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Czym, według was, charakteryzuje się epoka postmodernistyczna?*

Faza realizacyjna:

1. W ramach sprawdzenia przygotowania do zajęć nauczyciel pyta uczniów:
 - *Od jakiego założenia rozpoczyna się tekst Richarda Rorty'ego?*
 - *Co opisuje tekst?*

- *Jak jest główna teza podanego fragmentu tekstu?*
- *W jaki sposób tekst łączy się z problematyką filozofii postmodernistycznej?*

2. **Praca z multimedium nr 1.** Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i przydziela im zadania:

- grupy 1 i 2 zapoznają się z filmem *Jaki wpływ na kształtowanie się filozofii postmodernistycznej wywarły przemiany cywilizacyjne drugiej połowy XX w.?*
- grupy 2 i 3 zapoznają się z filmem i opracowują odpowiedź na pytanie: *Jaka zmiana w myśleniu o społeczeństwie nastąpiła w okresie postmodernizmu?*

Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.

3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia i polecenia od nr 1 do 7. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi. Wskazane pary prezentują wyniki swojej pracy na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy, zadając pytania -
W wyniku czego powstał postmodernizm?
- *Jakie tezy głosili filozofowie postmodernistyczni?*
- *Które z poglądów filozofów postmodernistycznych uważacie za najciekawsze i dlaczego?*
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?

Praca domowa:

1. Napisz esej, w którym rozważysz, jaka jest rola filozofii w postmodernizmie.

Materiały pomocnicze:

- Kowalczyk S., *Idee filozoficzne postmodernizmu*, Radom 2004.
- Szahaj A., *Ponowoczesność i postmodernizm dla średniozaawansowanych*, Warszawa 2021.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.